

ti liikkeelle tämän vuoden alussa. Muutama vuosi sitten Alkon piirissä syntyi ajatus monopolijärjestelmän ”viennistä” kehitysmaihin. Mitään järjestelmää, on se sitten taloudellinen tai poliittinen, on kuitenkin hankalaa viedä sellaisenaan, eikä se ole toivottavaakaan. Sen sijaan *tietoa* voi viedä ja kokemuksia vaihtaa. Nykymuodossaan projektin keskeinen tarkoitus on organisoida keskustelua ja tutkimusta ennalta ehkäisevän alkoholipolitiikan edellytyksistä kehitysmaissa. Budapestissa esittämäni tulokset ja niiden aiheuttama reaktio perustelevat minusta entisestään tämäntyyppisen projektin tarpeellisuutta.

— Projektia tehdään yhteistyössä WHO:n kanssa. Hanketta vetää johtoryhmä, jonka jäseninä ovat Marcus Grant WHO:n, Pekka Sulkunen Alkoholitutkimussäätiön ja Juha Partanen Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen edustajana, ja sihteerinä olen minä. Lisäksi myöhemmin mukaan tulee yksi kehitysmaiden edustaja.

— Jatkossa projekti etenee niin, että noin paristakymmenestä maasta hankitaan työpaperit eli lyhyet kuvaukset alkoholikontrollijärjestelmästä kussakin maassa. Yhteyksiä on otettu eri puolille maailmaa, ja idean vastaanotto on ollut yllättävänkin myönteinen.

Mitkä maat ovat mukana?

— Työpapereita pyritään saamaan tärkeimmistä teollisuusmaiden monopolivaltioista sekä erityisesti joukosta kehitysmaita, joissa osassa on alkoholimonopoli ja osassa ei. Monopoli on liukuva käsite — eihän se Suomessakaan ole täydellinen. Valtiollinen monopoli on projektissa määritelty väljästi. Sillä ymmärretään lähinnä valtion kykyä valvoa alkoholijuomien saatavuutta tuotanto- ja jakeluketjun jossakin tai joissakin vaiheissa.

— Jos monopoli määritellään näin, valtion määräysvallan avulla, niin jonkinasteinen monopoli näyttää maailmassa olevan pikemmin sääntö kuin poikkeus. Esim. Sambianssa valtio omistaa kaikkien olutpanimoiden osakeenemmistön. Costa Ricassa valtio kontrolloi kotimaassa tislattujen juomien tuotantoa, millä on merkitystä, koska se on rommimaita. Länsi-Samoassa valtiolla on yksinoikeus tuoda viinaa maahan.

— Tarkoitukseni on syksyn aikana käydä mahdollisimman monessa kohdemaassa tutustumassa sekä järjestelmiin että yhdyshenkilöihin. Työpapereiden pohjalta tarkoitukseni on laatia yhteenve-to tai yleistys alkoholikontrollijärjestelmien luonteesta ja kokemuksista eriasteisissa monopolimaissa ja pohtia valtiollisen alkoholipolitiikan mahdollisuuksia erityisesti kehitysmaissa.

Mihin projekti huipentuu?

— Projektin tarkoitus on päättää syksyllä 1987 loppukokoukseen, jonka isäntänä suomalainen alkoholimonopoli on lupautunut olemaan. Loppukokouksen osanottajiksi on kaavailtu korkean tason virkamiehiä pääasiassa kehitysmaista, mutta myös tärkeimmistä kehittyneistä monopolimaista. Tavoitteena on viedä keskustelua alkoholipolitiikan tavoitteista mahdollisimman korkealle tasolle, asioista päättävien keskuuteen.

Archer Tongue, ICAA:n johtaja, sanoi Budapestin konferenssin avajaispuheessa, että tarvitaan sekä kansallista että kansainvälistä alkoholipolitiikkaa ja että painopisteen pitäisi nykyisin olla jälkimmäisellä. Oletko samaa mieltä?

— Kyllä ja ei. Kansainvälisin sopimuksin voidaan kyllä säädellä alkoholikauppaa, tuontia ja vientiä. Mutta Budapestin paperissa yritin osoittaa, että ylikansalliset sopimukset eivät ratkaise

kehitysmaiden ongelmia. Jos keskimäärin vain kolme litraa sadasta kehitysmaissa kulutetusta absoluuttialkoholilitrasta on tuontitavaraa, niin se korostaa, kuinka tärkeää on näiden maiden oman alkoholipolitiikan järjestäminen.

— Mutta ei WHO eikä mikään muukaan voi pakottaa kehitysmaita mihinkään. Ainoa mahdollisuus on yrittää organisoida yhteistyötä, kokemusten ja tietojen vaihtoa. Tähän juuri monopoliprojekti tähtää. Toivon mukaan se osaltaan vaikuttaisi siihen, että yhteistyö jatkossa lisääntyisi niin asiantuntija- kuin politiikkatasolla. Tärkeää olisi, että syntyisi yhteisymmärrys olemassa olevien ongelmien määrittelystä. Se, mitä monopoliprojekti pyrkii korostamaan, on kansanterveydellinen näkökulma.

Matti Virtanen

Biolääketieteellisen alkoholitutkimuksen kansainvälinen kongressi Helsingissä

Helsingissä järjestettiin 8.—13. kesäkuuta 1986 kansainvälinen biolääketieteellisen alkoholitutkimuksen kongressi. Sen järjestäjänä oli Kansainvälinen biolääketieteellisen alkoholitutkimuksen seura (International Society for Biomedical Research on Alcoholism, ISBRA). Paikallisista järjestelyistä vastasivat Alkon tutkimuslaboratorion biolääketieteen osasto ja Helsingin yliopistollisen keskussairaalan alkoholisairauksien tutkimusyksikkö. Kongressin järjestelytoimikunnan puheenjohtaja oli Alkon tuotanto- ja tutkimusjohtaja Kaler-vo Eriksson ja varapuheenjohtaja alkoholisairauksien professori Mikko Salaspuro. Kongressin pääsihteerinä toimi Alkon tutkimuslaboratorion biolääketieteen

osaston päällikkö Kalervo Kii-anmaa.

ISBRA:n kongresseja pidetään joka toinen vuosi. Tämä oli seuran kolmas kongressi ja sen järjestämistä Helsingissä voidaan pitää osoituksena maassamme harjoitetun biolääketieteellisen alkoholitutkimuksen arvostuksesta maailmalla. Seuran ensimmäinen kokous pidettiin Münchenissä 1982 ja toinen Santa Fessä Yhdysvalloissa 1984. Vuoden 1988 kokous pidetään Kiotossa Japanissa.

Yli 300 tieteellistä esitystä

ISBRA:n kongressi on alallaan suurin kansainvälinen kokous. Nyt pidettyyn kokoukseen osallistui noin 360 tutkijaa 22 maasta. Ulkomaalaisia oli yli 300. Osanottajat edustivat lähes kaikkia biolääketieteellisen alkoholitutkimuksen osa-alueita molekyylibiologiasta alkoholistien hoito-ongelmiin.

Kokouksen symposiumesitelmässä luotiin katsaus biolääketieteellisen alkoholitutkimuksen tärkeimpiin alueisiin. Kongressiohjelman aamupäivät oli omistettu eri teemoille: perinnöllisyydelle, alkoholin aineenvaihdunnalle, hermostolle sekä käyttäytymisvaikutusten ja kliinisten vaikutusten tutkimuksille. Tämän lisäksi eri alojen huippuasiantuntijat olivat järjestäneet omien erikoisalojensa ongelmia käsitteleviä työryhmiä. Erilaisten symposiumien lisäksi kokouksen postermuotoisissa esityksissä nähtiin tuloksia lähes 300 tutkimuksesta.

Alkoholismin perinnöllisyys voimakkaasti esillä

Yhdeksi kongressin näkyvimistä teemoista nousi perintötekijöiden merkitys alkoholin vaikutuksissa ja alkoholisoitumisessa, mikä hyvin heijastaa tämänhetkisen tutkimuksen painopis-

tettä alkoholitutkijoiden keskuudessa. Alkoholinsiedon kehittyminen sai runsaasti huomiota, koska tämän ilmiön monitahoisuutta on opittu ymmärtämään vasta viime vuosina. Siedon tutkiminen on tärkeää, koska sen kehittymisellä uskotaan olevan merkitystä yksilön alttiudessa alkoholisoitumiselle. Huolimatta siitä, että alkoholin käyttäytymisvaikutukset tunnetaan, ei alkoholin tavasta vaikuttaa hermostoon olla täysin yksimielisiä. Sen ei enää uskota perustuvan hermosolukalvojen rasva-aineisiin siinä määrin kuin aikaisemmin usottiin. Nyt ollaan enemmänkin kiinnostuneita solukalvojen valkuaisainemolekyyleistä. Jos onnistutaan selvittämään alkoholin vaikutustapa hermostoon, voidaan alkoholin liikakäyttöön ja alkoholimyrkytykseen entistä tehokkaammin etsiä apua myös hermostoon vaikuttavista lääkeaineista. Tämä on ollut myös omiaan lisäämään tutkijoiden kiinnostusta koe-eläinten alkoholin kulutusta sääteleviin tekijöihin.

Uutta huomiota sai alkoholin ensimmäisen aineenvaihduntatuotteen asetaldehydinin osuus alkoholin vaikutuksissa. Asetaldehydi nimittäin reagoi erilaisten valkuaisaineiden kanssa. Tällä saattaa olla merkitystä elinvauroiden synnyssä. Asetaldehydinin ja valkuaisaineiden reaktiotuotteita on uskottu voitavan käyttää myös alkoholin käytön biologisina mittareina. Alkoholin kliinisistä vaikutuksista eniten huomiota saivat alkoholin aiheuttamat hermosto- ja sikiövauriot, alkoholin sepelvaltimotaudilta suojaava vaikutus ja alkoholin vaikutukset miesten ja naisten sukuhormoneihin.

Kokouksen tieteellisten esitysten lyhennelmät ilmestyivät Englannissa julkaistavassa Alcohol and Alcoholism -lehdessä (Pergamon Press). Kongressiesitelmät

julkistetaan myöhemmin kirjana mainitun lehden liitteenä.

Jellinek-palkinto alkoholismin eläinmallien tutkimuksista

Kongressin yhteydessä palkittiin biolääketieteellisessä alkoholitutkimuksessa ansioituneita tutkijoita. Kokouksessa mm. luovutettiin erittäin arvostettu Jellinek-palkinto, joka vuonna 1971 myönnettiin edesmenneelle Kettil Bruunille ja vuonna 1984 Alkoholitutkimusäätiön tutkimusjohtajalle Klaus Mäkelälle. Tällä kertaa palkinto luovutettiin amerikkalaiselle professorille Ting-Kai Lille, joka toimii Indianan yliopistossa Indianapolisissa. Ting-Kai Li on tullut tunnetuksi erityisesti alkoholismin koe-eläinmalleja koskevista tutkimuksista. Hän on tehnyt merkittäviä tutkimuksia kehittämällä perinnöllisesti alkoholia suosivalla ja sitä karttavalla rottakannalla.

Alkoholitutkijain seuran kunniajäsenyys Olof Forsanderille

Alkoholitutkijain seuran kunniajäsenyyden sai professori Olof Forsander, joka on tullut tunnetuksi biolääketieteellisen alkoholitutkimuksen suomalaisena uranuurtajana.

Amerikkalainen James B. Isaacson -muistopalkinto, jonka jakaa Kemiallisten aineiden riippuvuussairauksien tutkimusäätiö (The National Foundation for Prevention of Chemical Dependency), myönnettiin nyt ensimmäisen kerran, ja sen sai Ting-Kai Li.

Suomalaiset tutkijat luottamustehtävissä

Kongressin yhteydessä pidetyn Kansainvälisen biolääketieteellisen seuran vuosikokouksen jälkeen suomalaiset tutkijat tulevat edelleen olemaan hyvin edustet-

tuina seuran hallituksessa. Sen vanhemmaksi varapuheenjohtajaksi valittiin Kalervo Eriksson. Seuran hallituksessa jatkaa myös Peter Eriksson Alkon tutkimuslaboratoriosta.

*Kalervo Kiiänmaa
— Reino Ylikahri*

Naamioiden riisumisen taito

Eskola, Antti: Persoonallisuustyypeistä elämäntapaan: Persoonallisuuden tutkimuksen metodologisia opetuksia. Porvoo: WSOY, 1985, 212 sivua

Sana ”persoonaa” on alun perin tarkoittanut näyttelijän naamioita. Persoonallisuuden ongelman tutkiminen, ihmistä koskevan totuuden tavoittelu ja paljastaminen, on näin ollen eräänlaista naamioiden riisumista. Tämä on se kiehtova maailma, johon Antti Eskola vie lukijansa löytöretkelle uusimmassa kirjassaan Persoonallisuustyypeistä elämäntapaan.

Tunnettuun tapaansa Eskola on oppaana samanaikaisesti asiantunteva ja valikoiva, yksityiskohtia eloisesti esittelevä ja suuria linjoja taitavasti maalaileva. Tuloksena on ajatuksia — toki myös kysymyksiä ja vastaväitteitä — herättävä kirja, joka on samalla kiinnostava persoonallinen arvio ihmis- ja yhteiskuntatieteissä viime vuosina tapahtuneesta kehityksestä.

Metodologisia opetuksia

Antti Eskola julkaisi 1960-luvun alussa runsaasti luetun oppikirjan Sosiologian tutkimusmenetelmät 1—2, joka keskittyi esittelemään empiirisen sosiaalitutkimuksen kvantitatiivisia mene-

telmiä. Toisessa painoksessa 1970-luvun puolivälissä ”positivistisen” metodologian rinnalle nousivat kuitenkin ohjelmallisina tieteenfilosofisina suuntauksina hermeneutiikka ja marxismi, mutta niiden konkreettinen merkitys tutkimuskäytännön tasolla jäi vielä odottamaan analyysia.

Uudessa kirjassaan Eskola astuu päättäväisen askeleen eteenpäin: Hän ilmoittaa haluavansa ”vakavasti horjuttaa sitä metodologista paradigmaa”, jota oli keran rakentamassa. Persoonallisuuden tutkimus on hänelle esimerkki, joka havainnollistaa yleistä ongelmaa ihmistä koskevan tieteen luonteesta ja mahdollisuudesta: kuinka tieteellistä ajattelutapaa ”tulisi käyttää niin hankalan objektin kuin *ihmiseksi* (eikä esimerkiksi kiveksi, kasviksi tai eläimeksi) tematisoidun kohteen tutkimiseen?” (s. 5).

Kuhnin mukaan tieteessä valitseva paradigma voidaan kumota vain korvaamalla se uudella. Aivan näin pitkälle metodologisia opetuksia etsivä Eskola ei vielä ole valmis menemään. Persoonallisuutta koskevien kuvaustapojen hedelmällisyyden hän jättää lopulta lukijan ratkaistavaksi omien ”vihjeidensä” perusteella (s. 23). Ihmistutkimuksen uuteen metodologiseen paradigmaan Eskola hakee määrätietoisesti aineksia monesta suunnasta, mutta niistä hahmoteltu synteesi jää vielä monin paikoin sisällöltään ja rajoiltaan varovaisen avoimeksi.

Mitä ”aidot tiedemiehet” tekevät?

Eskola muotoilee neljä yleistä metodologista ongelmaa, joita hän havainnollistaa ja pohdiskelee persoonallisuustutkimuksen materiaalin avulla:

1) Onko tutkijan pyrittävä ilmiöpinnan taakse olemuksen kuvaamiseen?

2) Onko tutkimustyön painopiste enemmän rationaalisessa teorianrakentamisessa kuin empiirisessä yleistämisessä havainnoista ja arkikokemuksesta?

3) Onko persoonallisuuden perustaa etsittävä enemmän yksilön luonteenpiirteistä, toiminnasta vai yhteiskunnan rakenteesta?

4) Miten ihmisen erityislaatu tulee ottaa huomioon sosiaalisten tosiasioiden tieteellisessä tutkimisessa?

Eskolan myönteinen vastaus kysymyksiin 1 ja 2 ei sinänsä ole yllättävä, mutta perustelut ovat herkullisia ja valaisevia: temperamentti- ja luonnetypologioiden kritiikki, faktorianalyysiin nojautuvan mekanistisen empirismin hylkäys, Kurt Lewinin yritykset psykologisen teorianmuodostuksen alalla ja Sigmund Freudin teoria piilotajunnasta.

Kysymyksen 3 yhteydessä Eskola aloittaa arvostelemalla perinteellisiä yrityksiä liittää persoonallisuus ruumiinrakenteeseen (Hippokrates, Kretschmer, Sheldon) ja jatkaa nujertamalla minän ”piirreteoriat”, joissa yksilöt nähdään ominaisuusvariaabelien leikkauspisteinä. Yksilö ei Eskolan mukaan ole ”variaabelipaketti”, vaan ”elämänpäämäärien kokonaisuus” (s. 71), jossa olennaista on ”sääntöjen” välittämä henkilön ja hänen toimintaympäristönsä suhde. Tästä seuraa, että persoonallisuus on sidoksissa ympäröivään kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Eskola esittää — vedoten mm. Marxiin, Freudiin, Deleuzeen ja Le Roy Ladurieen — useita hyviä esimerkkejä siitä, miten ihminen on muuttunut keski- ja uudella ajalla tapahtuneiden yhteiskunnallisten muutosten myötä.

Kysymyksen 4 osalta Eskola päättyy kantaan, jonka mukaan ihmistä tutkittaessa on olennaista ottaa huomioon toiminnan (Leontjev), toiminnan suuntautuneisuuden ja merkityksen, elämän-